

Projekt »Razvoj modela unaprjeđivanja kvaliteta studija na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu«

Prof. dr. sc. Marina Ajduković
Vanja Branica
Linda Rajhvajn
Mr. sc. Đorđe Gardašević

**MIŠLJENJE ASISTENATA PRAVNOG FAKULTETA O
IZVORIMA POTEŠKOĆA I MOGUĆNOSTIMA
UNAPRJEĐENJA KVALITETE STUDIRANJA TE POTREBI
ZA STRUČNIM USAVRŠAVANJEM IZ PODRUČJA
METODIKE NASTAVE**

1. UVOD

U prijedlogu projekta, kao sastavni dio priprema sadržaja rada organizacijske jedinice za osiguranje kvalitete studija, predviđena je procjena potreba mlađih nastavnika i asistenata za stručnu izobrazbu iz suvremenih metoda poučavanja i o načinima djelotvorne komunikacije sa studentima.

U razdoblju od 2000. do 2005. godine manji dio mlađih nastavnika i asistenata bio je uključen u program »Aktivno učenje i kritičko mišljenje u visokoškolskom obrazovanju« koje organizira Forum za slobodu odgoja, a dio je bio uključen u početnu izobrazbu za rad sa studentima koju je u suradnji s Rektoratom Sveučilišta u Zagrebu organizirao Pravni fakultet. Polazeći od toga, bilo je planirano provesti dvije fokusirane grupne diskusije i to s (1) onima koji su prošli izobrazbu te (2) s komparabilnom skupinom onih koji nisu prošli izobrazbu. Cilj je bio definirati prijedlog sadržaja i način provođenja dodatne izobrazbe nastavnika i asistenata za djelotvorniji rad sa studentima, a u funkciji osiguranja kvalitete studiranja.

Potaknuti nalazima istraživanja sa studentima završne godine, temu istraživanja s asistentima smo proširili i na njihovu percepciju izvora poteškoća studenata i mogućnosti unaprjeđivanja kvalitete studija. Također, tema potrebe za razvojem kompetencija za Projekt Nacionalne zaklade za znanost, visoko školstvo i tehnološki razvoj RH »Izgradnja institucijskih mehanizama za unaprjeđenje kvalitete (01.02)«

Projekt »Razvoj modela unaprjeđivanja kvaliteta studija na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu«

nastavni rad i komunikaciju sa studentima je bila sastavni dio razgovora. Tome u prilog je išla i činjenica da se, u odnosu na razdoblje kad su započete inicijative za razvojem kompetencija za nastavni rad, bitno promijenila struktura asistenata te mnogi od njih nisu bili u prilici u tome sudjelovati.

Tijekom svibnja 2006. godine provedene su dvije fokusirane grupne diskusije s asistentima Pravnog fakulteta u Zagrebu. Sudjelovalo je ukupno 13 asistenata. Popis asistenata je dobiven od Uprave Pravnog fakulteta i u vrijeme provođenja istraživanja u tom statusu je bilo zaposleno 26 asistenata na Pravnom studiju. U istraživanju ih je sudjelovalo 50%. Raspon godina sudionika je od 25 do 40 godina i podjednako su zastupljeni asistenti i asistentice (46,2% muških i 53,8% ženskih sudionika). Također su ravnomjerno zastupljene godine studija na kojima su kolegiji uz koje su vezani (petero asistenata predaje na prvoj godini studija, četiri na trećoj godini te dvoje na drugoj i četvrtoj godini studija). Što se tiče sudjelovanja u nastavi, dvoje asistenata vodi vježbe, 10 ih drži seminare, a 6 sudjeluje i na predavanjima.

Kao što je uvodno navedeno, fokusirane grupne diskusije vođene su s ciljem: a) stjecanja uvida u stavove asistenata o organizaciji nastave na Pravnom fakultetu; b) procjene potreba asistenata za stručnim usavršavanjem iz područja metodike suvremene nastave i c) stjecanje uvida u stavove asistenata o komunikaciji sa studentima. Pitanja se nalaze u prilogu 3.

Asistentima je na kraju fokusirane grupne diskusije ponuđen i upitnik koji se nalazi u prilogu 4.

Iskustva s izobrazbom »Aktivno učenje i kritičko mišljenje u visokoškolskom obrazovanju« i mogućnosti primjene takvog pristupa u radu na Pravnom fakultetu bit će naknadno analizirane temeljem intervjua s jednom asistenticom i jednom nastavnicom koje su prošle kroz taj program.

Projekt Nacionalne zaklade za znanost, visoko školstvo i tehnološki razvoj RH
»Izgradnja institucijskih mehanizama za unaprjeđivanje kvalitete (01.02)«

2. REZULTATI

Analiza ishoda fokusiranih grupa pokazala je da odgovore možemo grupirati u nekoliko većih cjelina: obilježja nastave, mogućnosti unaprjeđenja studija te potreba za dodatnom izobrazbom za nastavni rad. U razgovoru su se pojavile i neke druge značajne teme vezane uz status asistenata. I to je potvrdilo opravdanost korištenja kvalitativnog pristupa jer inače ne bi zahvatili neke od tih značajnih aspekata.

2.1. Obilježja nastave

Asistenti, kao što smo i očekivali, jako dobro znaju što čini nastavu kvalitetnom. Po njihovim iskazima to je:

- rad u malim grupama koji omogućava bolju komunikaciju nastavnik – student
- studenti koji su unaprijed pripremljeni za nastavu
- *power-point* prezentacija – olakšava praćenje nastave

Mi smo prošle godine uveli power-point prezentacije na većini predavanja i veći dio sam ih ja radila i stvarno je ovo što kolega kaže, to oduzima jako puno vremena, ali što se tiče kvalitete nastave, to znatno poboljšava, doprinosi kvaliteti. Ako se držite pravila za izradu power-pointa, ako je to koncizno i jasno, ako su istaknute najvažnije riječi, njima to znatno olakšava praćenje uopće nastave jer vidim da su oni skloni tome da bilježe ono što je na power-pointu... vjerojatno im to onda olakšava kod učenja - da znaju na što trebaju dodatno pozornost obratiti. Pogotovo što mi jedan dio predavanja imamo baziran na našoj knjizi koja je dosta teoretski pisana, s malo praktičnih primjera i to im je dosta teško učiti pa onda kad im se to koncizno prikaže još u obliku power-point... mislim da je važno u predavanja ubaciti uvijek i neke primjere iz života.

- korištenje primjera u predavanjima
- gosti iz prakse
- odvođenje studenata u stručne obilaske (npr. na glavnu raspravu, u Vladu, Ministarstvo vanjskih poslova)
- povezivanje gradiva s aktualnim događanjima (političkim, gospodarskim)
- želja i entuzijizam profesora da prenese znanje studentima

Ništa bez truda. Jednom riječju, mi moramo uložiti trud, imati znanje prije svega i volju. Ali ne samo volju za iznijeti im znanje, nego volju za rad s njima.

Polazeći od toga, bilo je za očekivati da će navesti seminare kao preferiran način nastave zbog odvijanja u manjim grupama. Prema mišljenju asistenata, to utječe na ostvarivanje boljeg kontakta sa studentima i omogućuje aktivnu participaciju studenata kroz izlaganja seminarskih radnji i rasprave.

...seminari su više koncipirani tako da se omogući interaktivan oblik nastave, da što više potaknemo studente da sudjeluju u radu. Oni pišu te radnje, pa ih onda izlažu, pa diskutiramo o temama i tako je to onda neformalniji oblik rada...

Seminar je drugačiji način rada - tu vas oni mogu više pitati, vi njih i diskusija se razvije. Oni vole diskusije, rad u grupama, vole reći svoje mišljenje, što su oni o tome pročitali, što misle. ...na seminarima se zna razviti pravi dijalog. Vidim da studenti, kako je sve prisutnija informatizacija, nekako više zanemaruju tu elokventnu sposobnost, važnu vrlinu za pravnike.

Seminar je preferirani oblik nastave i od asistenata, ali i od studenata. Većina studenata je takav način izvođenja nastave prepoznala kao najvažniji. Kao karakteristike dobrog seminara i studenti su navodili rad u malim grupama i aktivno sudjelovanje studenta. Međutim, studenti su procijenili da su tijekom studija bili svega na 25% dobrih seminara. To nas dovodi do pitanja o utjecaju objektivnih tehničkih ograničenja s kojima se susreću asistenti i ostali nastavnici pri izvođenju nastave na samu kvalitetu rada. Ipak, usprkos svim pitanjima slični iskazi asistenata i studenata o važnosti seminara i modalitetima izvođenja ukazuju na postojanje dobrih seminara koji su preduvjet za poznavanje i prepoznavanje kvalitete te pružaju temelj za daljnji razvoj.

Što se tiče predavanja asistenti naglašavaju da je među studentima prisutan naslijeđeni stav da predavanja nisu korisna, da na njih ne treba dolaziti, s čime se ne slažu. No, predavanja su korisna prvenstveno onda ako se studenti trebaju pripremiti za njih.

Mislim da je šteta što više studenata ne dolazi na predavanja. Nekako postoji to uvriježeno mišljenje da nisu korisna, ali po mom osobnom iskustvu kao studentice jako su mi koristila. Dolazi nam negdje 20ak, 30ak studenata... pokušat ćemo ih sada preko web stranice animirati tako što ćemo objavljivati teme predavanja. Ponekad misle da ako nisu bili od početka da će se teško uhodati, pa ih možda time potaknemo da dođu, jer će vidjeti koje su to cjeline koje se mogu zasebno učiti.

Ono što valja istaknuti jest spremnost asistenata da dodatno motiviraju studente za nastavu.

Kao prepreku, odnosno ograničenje za održavanje kvalitetne nastave navode niz okolnosti koje su međusobno povezane:

- premalo nastavnika, odnosno veliki broj studenata

Da bi se postigla bolja kvaliteta premalo je nastavnika. Na prvoj godini ne možete recimo jamčiti kvalitetu rada ako upišemo tisuću ljudi. Kod nas na prvoj godini imamo 6 katedri plus katedru za strane jezike. Na svakoj katedri ako su jedan, dva profesora i par asistenata, dakle to je sto ljudi ne na profesora, već na asistenta. To je prevelik pritisak...morali bi ići na negdje 30 studenata na profesora. To je praksa u Europi, to je praksa vani. Znam da Slovenci idu na tu praksu...tridesetak studenata po profesoru, to vam može jamčiti kvalitetan rad.

- nemotiviranost studenata za studij, upisuju oni koji ne žele studirati
- nedovoljna selektivnost prijemnog ispita
- prostorna ograničenost (posebno za I. godinu studija)

Problem je da nema dovoljno mjesta. To je ozbiljan problem jer to neke ljude otjera već na početku.

- preklapanje termina kolokvija i/ili ispita i nastave tijekom akademske godine

Nama se dogodi da se dođe ispričati student koji ne može izaći na kolokvij jer ima ispit iz nečeg drugog u to isto vrijeme. Znači nisu oni krivi za to.

Projekt »Razvoj modela unaprjeđivanja kvaliteta studija na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu«

Ipak, kao glavna poteškoća dosljedno se pojavljuje veliki broj studenata. Učinak toga dobro ilustrira slijedeća tvrdnja:

Masovnost uguši kvalitetu studenata.

Što se tiče ispita bio je jasan konsenzus asistenata da je najobjektivniji pristup provjeri znanja studenata i pismeni i usmeni ispit. Smatraju da je usmeni dio ispita neophodan zbog rizika od prepisivanja, provjere razumijevanja gradiva te razvoja govorničkih vještina. Pismeni dio ima funkciju eliminacije studenata koji nisu postigli potrebnu razinu znanja, te ostaje kao dokument (ne)uspjeha studenta.

No asistenti naglašavaju i ulogu pismenog i usmenog dijela ispita kao oblika za usvajanje nekih za pravnike formativnih vještina:

Mislim da se pravnici trebaju naučiti izražavati se. Nismo mi samo obrazovna ustanova nego i odgojna u smislu da steknu neke vještine - da kad izađu s Fakulteta znaju prezentirati, da se znaju izraziti, da znaju napisati 10 rečenica. U pismenom ispitu nauče složiti par rečenica, što mislim da je dobro da nekako povežu stvari ... i zato nije pismeni samo da se u njemu navedu podaci... a na usmenom dijelu ispita nauče se izražavati ...

Što se tiče studenata kao »ograničavajućih« čimbenika djelotvornog studiranja i kvalitetne nastave, asistenti navode slijedeće poteškoće:

- manjkave radne navike
- nepripremljenost za način učenja na fakultetu
- srednja škola ne pripremi studente za iznošenje vlastitog mišljenja
- nesudjelovanje u oblicima nastave: predavanjima, seminarima, konzultacijama
- studenti dolaze na predavanja nepripremljeni.

Studenti dolaze na predavanja nepripremljeni. Nije to naša greška. Profesori zadaju pročitajte to i to, međutim oni dolaze na predavanja kao »tabula rasa«. Da biste pratili predavanje morate imati nekakav uvid o tome što će to predavanje biti, jer prepričavanje udžbenika nije izlaz. A, vjerujem da ni većina profesora ne želi prepričavati udžbenike, niti ih prepričava.

Projekt Nacionalne zaklade za znanost, visoko školstvo i tehnološki razvoj RH
»Izgradnja institucijskih mehanizama za unaprjeđivanje kvalitete (01.02)«

Projekt »Razvoj modela unaprjeđivanja kvaliteta studija na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu«

Posebno ističu probleme nepripremljenost za način učenja na fakultetu kod studenata I. godine:

Uvijek me iznenadi da na prvoj godini studija studenti ne znaju kako pisati seminarske radnje... imam osjećaj da iz srednje škole dođu s tim manjkom znanja koje bi mi trebali popunjavati, a za koje zaista nemamo vremena. Bude mi žao pa pokušavam u neko svoje slobodno vrijeme da produžim konzultacije i uputim ih kako, što da čine. Čini mi se da su oni izgubljeni na prvoj godini. Mislim da nam je dužnost da ih malo podupremo, da im malo pomognemo, da ih više uputimo, da ih malo osokolimo ako treba, možete, dajete, ne znam, dođite na konzultacije ako trebate i tako. Možda ja to više kao s djecom, ali mi se čini da im je jako potrebno na prvoj godini, da se oni izgube na prvoj godini. Eto, više ne bi imala o tome reći.

Na jednoj od fokusiranih grupa razvila se i zanimljiva rasprava o ovome:

Asistentica A: Pitanje je, je li fakultet odgojna institucija ili samo obrazovna, dakle, trebamo li mi kad netko od njih dođe na 3. godinu, ima već 20 i više godina, a ja od njega imam svega pet ili šest godina više, jesam li ja taj koji njega treba odgajati? I učiti ga kako treba učiti, pa reći: čujte, kolega, kada čitate tekst, vi ne morate od vrha do dna naučiti napamet, već si podcrtate ključne riječi, usvojite si ključne koncepte i tako... a ne sad bubačite to, štrebačite to napamet...

Asistentica B: Ali, tu se onda nastavljamo na šire teme obrazovnog sustava...dakle, kakav mi »materijal« dobivamo na fakultet, tko nam dođe, i onda kad nam dolazi na više godine... je li taj »materijal« koji dolazi iz srednje škole zaista spreman nešto samostalno raditi ili su...

Asistentica C: Ja to radim na konzultacijama, ali sam na prvoj godini... ali, mislim da griješim. Sad na stranu to što moje konzultacije nikada ne traju sat i pol, nema veze, ja sam tamo i to je to... ali ja jako puno na konzultacijama radim upravo na tome. Doslovce, uzmite knjigu, uzmite skriptu... pa sad sjedni pa prvo čitanje, pa drugi put s flomasterom ono što ste... ali, meni se vrlo često dogodi da ja to radim.

I ovi odgovori upućuju na potrebu dodatne podrške studentima oko razvijanja novih strategija učenja. Predlažemo stručnu podršku tijekom I. godine studija u vidu radionica za studente oko tehnika učenja. Na taj način bitno bi se olakšalo i radno opterećenje asistenata koji se često nalaze u situaciji da studente poučavaju o strategijama učenja iako to nije njihova primarna zadaća te iako nisu za to specifično pripremljeni.

Projekt Nacionalne zaklade za znanost, visoko školstvo i tehnološki razvoj RH
»Izgradnja institucijskih mehanizama za unaprjeđenje kvalitete (01.02)«

Projekt »Razvoj modela unaprjeđivanja kvaliteta studija na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu«

Kao što možemo vidjeti, mišljenje studenata i asistenata o izvorima poteškoća studiranja i organiziranja kvalitetne nastave se u velikoj mjeri podudaraju. To jasno pokazuje da su »uronjeni« u iste poteškoće organizacije studija s velikim brojem studenata čija masovnost kao takva, bez dodatnih mjera osiguranja, predstavlja rizik za kvalitetu studiranja.

2.2. Mogućnost unaprjeđenja studija

Polazeći od prethodnih odgovora, za očekivati je da se razmišljanja asistenata o mogućnostima unaprjeđenja nastave prvenstveno kreću u dva smjera. Jedan se odnosi na smanjivanje broja studenata, ili kroz strože kriterije prijemnog ispita ili kroz povećavanje školarine. S obzirom da veći broj upisanih studenata predstavlja dodatni izvor prihoda, opravdano navode da je potrebno napraviti ozbiljnu analizu isplativosti primanja studenata preko određenog broja, odnosno izračunati optimalni odnos prihoda Fakulteta i optimalnog broja studenata.

Apsolutno razumijem upravu fakulteta, svaka uprava će ići na upisivanje maksimalnog broja ljudi, jednostavno iz lukrativnih razloga. Pa to je najlogičnije. Mi koji smo tu, pa to je i nama u interesu, što je više studenata bit će i više novaca na Fakultetu, mislim da to treba apsolutno jasno i otvoreno reći... dakle, kako sada to premostiti - između zahtjeva za sredstvima i zahtjeva za kvalitetom, jer jedan dobiva, drugi gubi. Ili se može naći rješenje koje će biti zadovoljavajuće i za jedno i za drugo. To je stvar ozbiljne rasprave. Mislim da bi trebalo napraviti dublje analize koji je to optimalan broj studenata da bi se zadovoljila i ova ekonomska strana, a i da bi se zadovoljila ova strana kvalitete... i koliko mi dobivamo od države, po »glavi« studenta, hoće li se to smanjiti ukoliko bude smanjen broj studenata... i onda možemo o svemu tome razgovarati.

Ono što valja istaknuti u ovom razmišljanju je polazak od tzv. pozicije »dobitnik-dobitnik«, koja je u teoriji rješavanja problema ili/i sukoba interesa najbolja strategija.

Drugi smjer razmišljanja o mogućnostima unaprjeđenja nastave odnosi se na promjene u neposrednoj organizaciji nastave, za koje predlažu povećanje broja profesora, manje

Projekt Nacionalne zaklade za znanost, visoko školstvo i tehnološki razvoj RH
»Izgradnja institucijskih mehanizama za unaprjeđenje kvalitete (01.02)«

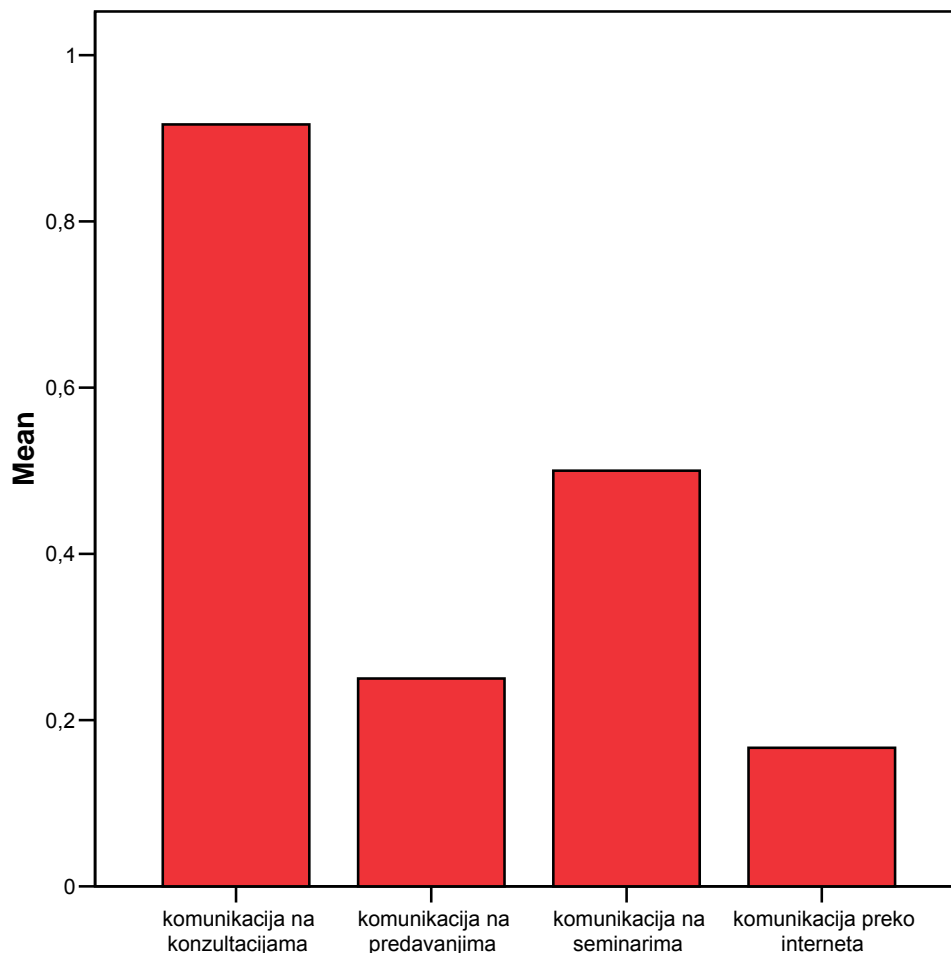
Projekt »Razvoj modela unaprjeđivanja kvaliteta studija na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu«

grupe za nastavu, interaktivnija predavanja, primjeri iz prakse i motiviranje studenata da dolaze na predavanja.

Meni je lijepo kada vidim njima na licima kako otvore oči kada im se ono što predajemo poveže s nečim. Onda oni »procvjetaju« i kažu »Pa to je to!«. Nisu imali pojma da bi se to moglo učiti na faksu, npr. zašto je neki ministar podnio ostavku i kakve to ima veze sa javnom upravom. Razvesele se kad vide da to znanje koje će steći dok sjede na seminaru i na predavanju zaista može koristiti da budu pametniji pred prijateljima sutra i to ih također motivira. To oni vole npr. kao objašnjenje impeachment na primjeru Clinton. Mislím da se tako može raditi na svakom predmetu.

2.3. Odnos sa studentima

Što se tiče komunikacije sa studentima, preko 90% asistenata (92,3%) poziva studente na konzultacije, 30% ih komunicira sa studentima na predavanjima i 53,8% na seminarima, a samo 16,7% putem Interneta, iako preko 60% asistenata (63,6%) potiče studente na komunikaciju putem e-maila. Na taj se poziv studenti rijetko odazivaju.

Slika 1.

Prikaz rezultata na pitanje na koji način asistenti najčešće komuniciraju sa studentima (N=13)

Asistenti smatraju da je njihov odnos sa studentima obilježen strahom studenata, njihovom »neslobodom« u komunikaciji. To se očituje u strahu studenata da dolaze na konzultacije i strahu da se na seminarima uključe u raspravu i izraze svoja mišljenja. Smatraju da je, što se tiče seminara, taj strah odraz stava da će se osramotiti pred kolegama i profesorom. To naravno dovodi do toga da ne koriste dovoljno, ili u pravoj mjeri, mogućnosti koje pruža seminarska nastava i konzultacije. Asistenti navode dva temeljna razloga za to:

- studenti se ne pripreme za nastavu, pa se boje uključiti u raspravu
- strah od autoriteta.

Neće to nikada biti ležerna komunikacija dvoje ravnopravnih, to je nemoguće.

Ova tvrdnja dobro oslikava realitet obrazovnog procesa koji se tradicionalno temelji na komplementarnom, a ne simetričnom odnosu. To je očekivani odraz jasne razlike u ulogama zbog razlike u statusu i kompetencijama. Po našem mišljenju, bitno je razviti kod studenata **uvažavanje** profesionalnog autoriteta nastavnika, jasno definiranje granica osobne i profesionalne odgovornosti studenata i nastavnika u obrazovnom procesu, ali smanjivanje straha od autoriteta kao takvog. Naime, strah je blokirajuća emocija koja pogotovo može negativno djelovati u ispitnoj situaciji, te je zbog toga prije ispita, kroz sve oblike nastave, bitno razvijati odgovarajući odnos studenata i nastavnika koji se temelji na poštovanju i samokritičnosti.

Upravo u tom smjeru, asistenti nude puno dobrih ideja kako se može poboljšati odnos sa studentima:

- poticati komunikaciju sa studentima

Treba se spustiti među studente, ne zadržavati se isključivo ex cathedra.

- motivirati studente, izreći i svoje mišljenje koje može biti i provokativno
- poticati studente da izraze svoje mišljenje

...izvući nekoga, pitati za mišljenje, započeti nekakav neformalan razgovor...

- motivirati studente – npr. beneficijima za uloženi trud

Kad oni vide - ako dolazim, to će biti nagrađeno, sudjelujem, to će biti nagrađeno, javim se to će biti nagrađeno, sve na kraju u jednoj ocjeni. Mislim da studenta na kraju najbolje motivira ocjena.

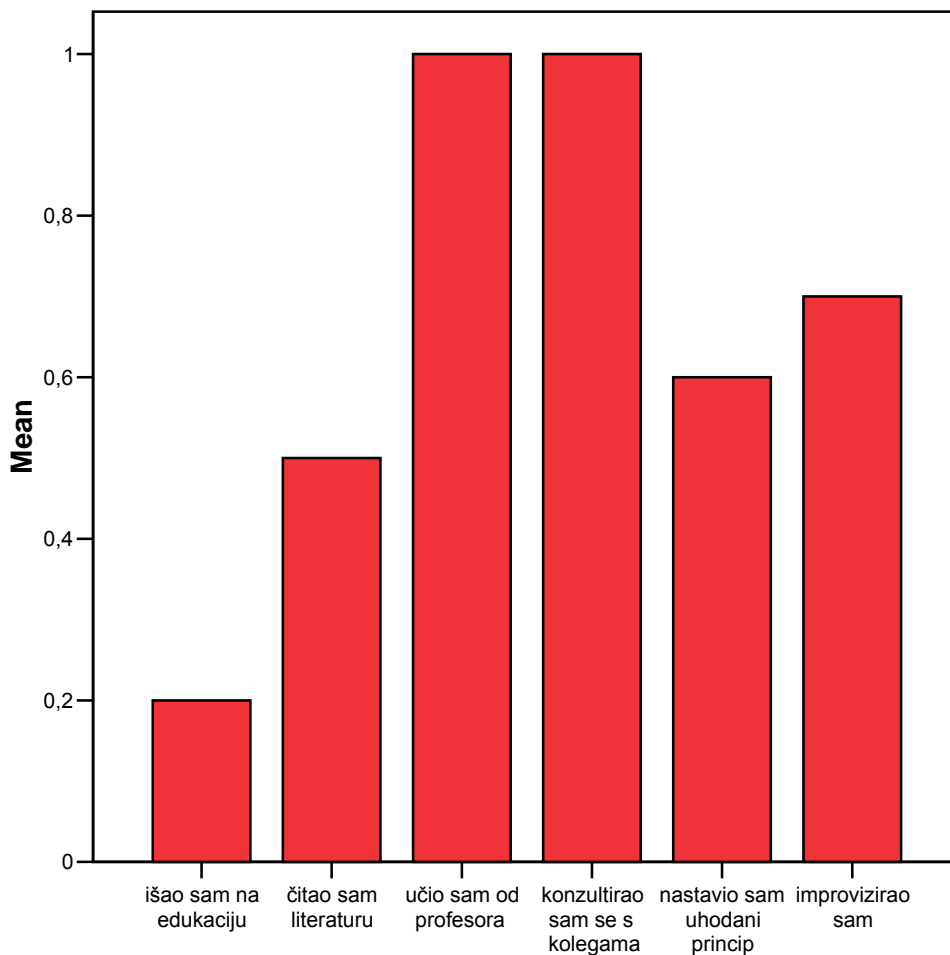
- više koristiti e-mail kao oblik komunikacije – za pitanja i dogovore tehničkih stvari

Asistenti uglavnom ne prate studentske forume i ne održavaju kontakte sa studentskim udrugama. Na internetskim forumima može se pronaći zavidan broj informacija o pojedinom kolegiju ili nastavniku te o samoj nastavi ili načinu provođenja ispita. U tom smislu, povratna informacija studenata zaista postoji, ali bi ju trebalo koristiti na odgovarajući način. Tim više što su rasprave na internetskim studentskim forumima anonimne (korištenje nadimaka – *nicknames*) i utoliko vjerodostojnije odražavaju stajališta studenata o konkretnim pitanjima o kojima u javnosti možda ne bi govorili toliko slobodno.

2.4. Potreba za dodatnom izobrazbom za nastavni rad

Od 13 asistenata koji su sudjelovali u fokusiranim grupama, samo ih je dvoje bilo na edukaciji iz područja metodike nastave, a 12 ih misli da im je ona potrebna.

Glavni izvor znanja o metodici nastavnog rada predstavlja tzv. učenje po modelu – odnosno profesori su model asistentima o tome kako se drži nastava (76,9%), te konzultacije s kolegama, svojim vršnjacima (76,9%). Kako bi se educirali, kako pripremiti i voditi nastavu 50% asistenata je dosada konzultiralo stručnu literaturu iz tog područja. 60% asistenata navodi da je nastavilo uhodani princip vođenja nastave na predmetu, a čak 70% asistenata »improvizira« samostalno pronalazeći najbolji put podučavanja.

Slika 2.
Prikaz rezultata na pitanje kako su se asistenti educirali kako pripremiti i voditi nastavu (N=13)

Zanimljivi su njihovi komentari o toj temi koji ponovno ukazuju na njihovu samokritičnost, ali i motivaciju da postanu sve kompetentniji kao nastavnici:

... dao sam si truda pa nabavio par knjiga za koje nisam siguran da li su dobre ili ne...

Naš veliki nedostatak je da svi mi pokušavamo unaprjeđivati predavanja metodom pokušaja i pogrešaka.

Što se tiče dodatnih znanja iz ovog područja, posebno ih zanima kako prenijeti znanje i kako motivirati studente.

Projekt »Razvoj modela unaprjeđivanja kvaliteta studija na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu«

Njihove odgovore na pitanje *Što mislite, što bi vama osobno pomoglo za unaprjeđenje kvalitete nastave?* možemo grupirati u tri skupine. Prva skupina se odnosi na razvoj osobne kompetencije kao nastavnika, druga na poboljšanje organizacijskih i tehničkih uvjeta rada, a treća na studente:

1. Razvoj kompetencija za nastavu

- edukacija iz metodike (f=4)
- obrazovanje iz pedagogije (f=3)
- kako motivirati studente
- obrazovanje iz psihologije
- iskustvo

2. Organizacijski i tehnički uvjeti rada

- moderniji PC
- tehnička pomagala (*power-point*)
- novija inozemna literatura
- manje seminarske grupe
- više kolega
- mogućnost terenskog rada (npr. posjet arhivu i upoznavanje s arhivskim materijalima)

3. Studenti

- bolja priprema studenata
- smanjenje broja studenata (f=3)

Asistenti očekuju da bi na edukaciji iz metodike nastave dobili:

- korisno znanje kako bolje predavati (f=2)
- konkretne informacije kako poboljšati vlastiti rad na nastavi (f=2)
- konkretne informacije kako motivirati studente
- pedagoško znanje
- dodatna znanja koja bi mogli primijeniti u svakodnevnom radu

Projekt »Razvoj modela unaprjeđivanja kvaliteta studija na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu«

- nove vještine
- primjere načina rada sa studentima, važne okolnosti na koje treba pritom obratiti pozornost i sl.
- bolju pripremu za nastavak rada
- dodatna znanja o novim metodama koje se koriste
- dodatna znanja o načinu organiziranja nastave
- psihološka znanja o izvođenju nastave.

Navedeni podaci pokazuju veliku motiviranost asistenata da unaprijede svoje nastavne kompetencije u području metodike nastave.

Na mogućnosti dodatnog usavršavanja u metodskom području, ukazuju i nalazi studentske ankete koju je provelo Sveučilište u Zagrebu sa studentima I. godine u svibnju 2006.¹ Ako pogledamo procjene na 14 aspekata vezanih uz rad nastavnika, možemo uočiti razliku između aspekata koja se donose na stručnost i motiviranost gdje su naši nastavnici prema mišljenju studenata visoko kompetentni i iznad prosjeka Sveučilišta, dok su u aspektima koji se odnose na strukturiranje i dinamičnost nastave nešto malo ispod prosjeka Sveučilišta. Očito je to područje mogućeg dodanog unaprjeđivanja kvalitete nastave. Ilustrirat ćemo to s nekoliko primjera bez nakane da ulazimo u dublju interpretaciju.

¹ *Izvor:* Skupni izvještaj za Pravni fakultet o provedenoj studentskoj anketi (listopad, 2006.) i Izvještaj o studentskoj anketi za Sveučilište u Zagrebu (rujan 2006.).

Tablica 1.

Prosječne vrijednosti procjena studenata na dio od 14 tvrdnji vezanih uz rad nastavnika

Primjeri tvrdnji	Pravni fakultet (N=540) ²		Sveučilište u Zagrebu (N=51 473) ³	
	M	SD	M	SD
Kroz nastavu pokazuje dobro poznavanje sadržaja kolegija	4,65	0,66	4,45	0,51
Na postavljena pitanja odgovara stručno i spremno	4,35	0,87	4,21	0,60
Kvalitetnim primjerima olakšava razumijevanje sadržaja	4,10	1,04	3,94	0,69
Motiviran je za rad	4,33	0,83	4,25	0,58
Jasno i razumljivo izlaže nastavne sadržaje	3,94	1,09	3,94	0,69
Nastava je dobro strukturirana i raspoloživo vrijeme je racionalno iskorišteno	3,41	1,07	3,82	0,65
Nastava je zanimljiva i dinamična	3,23	1,18	3,48	0,80
Uporabom nastavnih pomagala i suvremene tehnologije podiže kvalitetu nastave	2,77	1,38	3,38	0,87

2.5. Specifična pitanja vezana uz status asistenata

Tijekom razgovora asistenti su ukazali na problem svoje velike opterećenosti zbog nepovoljnog omjera broja nastavnika i asistenata prema broju studenata. To je pogotovo izraženo na nižim godinama studija. Osjećaju veliki pritisak zbog toga što su njihovi uvjeti unaprjeđenja, prvenstvo rok za postizanje doktorata, isti kao i u sredinama gdje je

² Procjenjivano 6 nastavnika II. semestra I. godine studija.

³ Procijenjen rad 956 nastavnika II. semestra I. godine studija na različitim sastavnicama Sveučilišta u Zagrebu.

Projekt »Razvoj modela unaprjeđivanja kvaliteta studija na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu«

omjer asistenata i studenata višestruko povoljniji i gdje asistenti nisu opterećeni tolikim brojem seminara, ispravljanja pismenih ispita, konzultacijama sa studentima koji imaju poteškoće i slično. Također su naglasili da su i unutar Fakulteta uvjeti za napredovanje isti bez obzira na veličinu katedre, broj nastavnika na katedri, što neke od njih stavlja u posebno nepovoljan položaj.

Mislim da bi se trebalo vratiti na ovo što je kolega rekao, to je glavni problem, zakonski rok, rokovi za magisterij, rokovi za doktorat, članci koji se moraju pisati, to su jedini uvjeti za napredovanje, znači, tko manje radi sa studentima, katedre koje imaju veći broj zaposlenih ljudi imaju veće uvjete za napredovanje... a cijela ova priča o angažmanu mora bit vrednovana, isti su rokovi za institute, isti su rokovi za fakultete, za katedre koje imaju 5 ljudi, katedre koje imaju jednog čovjeka, na prvoj godini, na četvrtoj godini...

No količina angažmana na nastavi otežava i neke svakodnevne potrebe asistenata:

Ja sam toliko opterećena da ja ne stignem pročitati novine tri dana, televiziju uopće ne stignem pogledati tako da ni ne znam kaj se dešava. Mislim da to je žalosno. Mi smo kao katedra angažirani na više studija, imamo više predmeta... nemam vremena i to je stalan problem, vrijeme.

Nedvojbeno je da su naši asistenti trenutno u znatno nepovoljnijoj situaciji za znanstveni razvoj nego na mnogim drugim studijskim programima. Razgovor s njima ukazao je na visoku razinu doživljenog profesionalnog stresa i njegove višestruke izvore. Tom problemu bi se trebala posvetiti posebna pozornost i iznaći načina kako da im se omoguće iste okolnosti (na uvjete u ovoj fazi ne možemo utjecati) napredovanja kao na prosjeku Sveučilišta. Omjer nastavnika – studenata od 1: 30 bi sigurno tome pridonio.

Projekt Nacionalne zaklade za znanost, visoko školstvo i tehnološki razvoj RH
»Izgradnja institucijskih mehanizama za unaprjeđivanje kvalitete (01.02)«

3. ZAKLJUČAK

Rad u dvije fokusirane grupe pokazao je visok stupanj odaziva asistenata i veliku zainteresiranost za sudjelovanje u radu. Sudionici fokusiranih grupa (uzeti u obzir da se ipak nisu svi odazvali, što je barem dijelom uzrokovano objektivnim okolnostima) bili su spremni aktivno sudjelovati u raspravi i bez pojedinačnog upućivanja pitanja. Štoviše, razgovor je vođen u okvirima unaprijed zacrtanih pitanja, ali i uz značajno samoinicijativno proširivanje tema i problema od strane sudionika.

Provedeno istraživanje ukazalo je na potrebu, ali i na spremnost asistenata za sudjelovanjem u izobrazbi za nastavni rad. Stoga je u narednom razdoblju nužno osigurati izobrazbu za nastavni rad za asistente polazeći od temeljenih načela učenja odraslih, njihovih aktualnih potreba, te ograničenog vremena za učenje dodatnih vještina. Edukacije bi trebale pružiti mogućnost stjecanja znanja o motiviranju studenata i različitim tehnikama koje se mogu koristiti u predavanjima i seminarima u svrhu provođenja što kvalitetnije nastave.

Također je potrebno osigurati dodatnu psihološku potporu studentima nižih godina u prilagodbi na specifičnosti studija kako bi se asistenti rasteretili tog aspekta rada sa studentima, za koji nisu niti specifično obrazovani niti im je to jedan od primarnih zadataka. Na taj način stvorila bi se podloga za razvijanje kulture pohađanja predavanja i pripremanja za predavanja, što asistenti smatraju da je jedan od preduvjeta kvalitetne nastave. Takve aktivnosti trebale bi se organizirano provoditi od strane Fakulteta jer se na taj način može posredno utjecati na probleme koje su asistenti navodili, kao što je opterećenost asistenata, ali i kultura studiranja.

Što se tiče same nastave, uz visoko slaganje o prednostima rada u manjim grupama, pokazala se visoka podudarnost mišljenja studenata i asistenata u slijedećem:

- U pogledu korištenja *power-point* prezentacija na redovitoj i seminarskoj nastavi. Čini se kako je uvođenje ove prezentacijske metode vrlo uspješno i prihvaćeno od

Projekt »Razvoj modela unaprjeđivanja kvaliteta studija na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu«

strane i studenata i asistenata, ali uz jednu opasku. Ovakav sumarni pristup može rezultirati parcijalnim učenjem ukoliko nastavnik ne naglasi kako se kod *power-point* prezentacije radi samo o natuknicama koje se ne mogu koristiti bez vođenja dodatnih bilješki vezanih uz samo predavanje.

- Značaj posjeta studenata državnim institucijama uključuju i posjete Saboru RH, što je do sada rađeno u više navrata, uz sudjelovanje većeg broja studenata. Iako te posjete nisu obveza studenata, oni za to pokazuju iznimno veliki interes.
- Važnost povezivanje teoretske nastave s aktualnim primjerima iz prakse (sudska praksa, politička praksa itd.).

Aktivna participacija asistenata u ovom istraživanju ukazuje da postoji volja za uključivanjem u proces osiguranja kvalitete i za aktivnom participacijom u koracima koji se u tu svrhu mogu provoditi. S obzirom na probleme koje navode, a tiču se lokalno Pravnog Fakulteta, potrebno je još jednom istaknuti da postupci kojima se želi utjecati na kvalitetu studiranja i ishoda moraju biti *tailor made*, uvažavajući specifičnosti pojedine sastavnice Sveučilišta.

Općenito, potrebno je na razini Fakulteta donijeti odgovarajuće odluke i osigurati organizacijske preduvjete za smanjenje nekih od problema koje navode asistenti (na primjer, povećanje broja nastavnika, smanjenje broj studenata, pokušaj organizacije ispitnih rokova). Naravno, pri tome je potrebno uvažiti ekonomsko-socijalna ograničenja trenutka u kojem se nalazimo (upis studenata potpomognut zahtjevom za upis djece branitelja preko kvote, prostorna ograničenja i sl.). Stoga korisnim smatramo prijedlog asistenata o provođenju temeljite *cost-benefit* analize kojom bi se u obzir uzeli ekonomski parametri o potrebama Fakulteta, ali i organizacijsko-tehničke mogućnosti za kvalitetno izvođenje nastave.

Konkretno, kao prvi korak smatramo da bi veći broj asistenata, posebno na nižim godinama studija, mogao pridonijeti njihovoj ravnopravnoj opterećenosti i tako osigurati potrebno vrijeme za znanstveni rad.